

у невеликих організаціях культури маркетингові відділи зазвичай об'єднані в єдину службу або їх функції передані іншим внутрішнім структурам.

Важливо зрозуміти головне: маркетинг в нон-профітному секторі культури специфічний, і його реалізація припускає наявність ряду умов, у тому числі: про знання ринку споживачів нон-профіту, їх потреб, запитів, дискомфорту в сфері дозвілля, культури та творчості; знання соціальних ресурсів - піклувальників (державних та муніципальних органів, рухів, фондів, спонсорів, меценатів), зацікавлених у забезпеченні послуг споживачам; знання мотивацій піклувальників, тобто власних інтересів, що спонукають їх надавати відповідну підтримку; декларування цих мотивацій та інтересів у правових актах, рішеннях відповідних органів, у статутах, прийнятих програмах; конкретизація цих інтересів у конкретних пріоритетних напрямках, видах та формах послуг і діяльності, їх обсязі, інтенсивності та затратах.

Між тим у регіонах країни розвиваються частіше з перекосами в бік комерціалізації, платні послуги населенню та організаціям. При всіх проте перекосах та підтримках, це досвід ринкового мислення та поведінки, можна стверджувати, апробація маркетингу. Робиться перехід від бюджетного фінансування установ та організацій до фінансування (з коштів бюджету) конкретних національних, регіональних, муніципальних програм діяльності. Все частіше бюджетні гроші під програми та соціальні замовлення даються на конкурсній основі організаціям-виконавцям незалежно від їх форми власності. За цим слідує практика договорів, актів здачі-приймання відповідних робіт. Фактично мова йде про вже сформовану практику надання грантів в сфері культури.

Необхідно зазначити, що в останні роки у регіонах створюються та розвиваються різні фонди "підтримки", "відродження" тощо. Також фінансуються з власних коштів конкретні програми, проекти, заявки. Тим самим у сфері культури створюються організаційно-економічні механізми, типові для ринкової економіки, а, отже, і умови, необхідні для повноцінного та ефективного використання та застосування стратегій маркетингу їх розвитку[4].

Для їх подальшої реалізації повинні бути суб'єктивні передумови, такі як економічна, правова та управлінська (у тому числі і маркетингова) компетентність працівників сфери культури, їх готовність, бажання та вміння діяти в ринкових умовах. На жаль, утриманство, орієнтація на безкоштовність КПП (витрачання бюджетних коштів) досі характерні для професійного середовища галузі. Тому магістерські програми, відповідні навчальні курси повинні бути спрямовані в тому числі і на подолання цієї інерції та інертності. Багато чого вирішує ініціатива на місцях.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Для їх подальшої реалізації повинні бути суб'єктивні передумови, такі як економічна, правова та управлінська (у тому числі і маркетингова) компетентність працівників сфери культури, їх готовність, бажання та вміння діяти в ринкових умовах. На жаль, утриманство, орієнтація на безкоштовність КПП (витрачання бюджетних коштів) досі характерні для професійного середовища галузі. Тому магістерські програми, відповідні навчальні курси повинні бути спрямовані в тому числі і на подолання цієї інерції та інертності. Багато чого вирішує ініціатива на місцях.

Джерела та література

1. Чарльз В.Л. Гіл. Міжнародний бізнес: конкуренція на глобальному ринку / Чарльз В.Л. Гіл; пер. з англ. А. Олійник, Р. Ткачук. – К.: Основи, 2001.
2. Циганкова Т.М. Міжнародний маркетинг: теоретичні моделі та бізнес-технології: монографія / Т.М. Циганкова. – К.: КНЕУ, 2004.
3. Котлер Ф. Основы маркетинга. Профессиональное издание / Ф. Котлер, Г. Армстронг. – М. : Вильямс, 2009. – 1072 с.
4. Лавлок К. Маркетинг услуг: персонал, технология, стратегия / К. Лавлок ; пер. с англ. – М. : Вильямс, 2005. – 1008 с.

Червяков І.М.

УДК 330.341.1:338.43.01/.02

ФАКТОРИ УПОВІЛЬНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: «ГОЛЛАНДСЬКА ХВОРОБА», «ПРОКЛЯТТЯ РЕСУРСІВ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Анотація. У статті розкрито поняття «голландська хвороба» та «ресурсне прокляття», розглянуто прояви цих явищ, приведено фактори та наслідки для національної економіки. Представлено шляхи ліквідації структурних дисбалансів економіки країни.

Ключові слова: сировинний сектор, ресурсне прокляття, економічна політика, структурна політика, стратегічні напрямки, розвиток, інвестиційна спрямованість.

Аннотация. В статье раскрыто понятие «голландская болезнь» и «ресурсное проклятие», рассмотрены проявления этих явлений, приведены факторы и последствия для национальной экономики. Представлены пути ликвидации структурных дисбалансов экономики страны.

Ключевые слова: сырьевой сектор, ресурсное проклятие, экономическая политика, структурная политика, стратегические направления, развитие, инвестиционная направленность.

Summary. The article deals with the concept of "Dutch disease" and "resource curse", considered manifestations of these phenomena, given factors and implications for the national economy. Submitted ways to eliminate structural imbalances of the economy.

Keywords: resource sector, resource curse, economic policy, structural policies, strategic direction, development, investment focus.

**ФАКТОРИ УПОВІЛЬНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: «ГОЛЛАНДСЬКА ХВОРОБА»,
«ПРОКЛЯТТЯ РЕСУРСІВ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

Вступ. В даний час національна економіка переживає фазу структурно-інвестиційної кризи. Багато підприємств, в основному, вичерпали наявні резерви «економічного виживання» і функціонують в умовах обмежень попиту і фінансів, конкуренції, що посилюється, а кризові явища «локалізуються» в окремих виробництвах.

Метою статті є розробка теоретичних, методологічних та прикладних засад формування стратегії реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів та механізмів її реалізації шляхом створення регіональних зон інноваційного розвитку.

Аналіз останніх публікацій. Теоретичним і прикладним аспектам реструктуризації та реорганізації регіональних промислових комплексів присвячені розробки, представлені у наукових працях, таких науковців, як В. М. Заболотного, А. М. Власової, Б. А. Жаліло, С. М. Козаченка та інших. Ґрунтовний доробок щодо сформування та використання нової системи функціонування промисловості в умовах нестабільного середовища та економічного розвитку регіонального промислового комплексу в контексті забезпечення ефективності функціонування національної економіки здійснено вітчизняними науковцями: О. М. Алімовим, Б. М. Данилишиним, В. В. Микитенко, О. І. Тимченко, В. Ю. Худолей, А. І. Чухно, Л. Г. Чернюк, О. С. Шнипко та іншими.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національної економіки ґрунтувався не так на диверсифікації її структури, як на продажу сировинних ресурсів завдяки сприятливій зовнішньоекономічній кон'юктурі. Багаті природні ресурси породжують «прокляття природних ресурсів» національної економіки, а експортно-орієнтована модель економічного розвитку посилює симптоми розвитку «голландської хвороби», коли відбувається спад в несировинному торговому секторі у відповідь на підвищення прибутковості сировинного сектору. [2]

«Голландська хвороба» - негативний ефект, пов'язаний з відкриттям родовищ корисних копалин або зростанням цін на експорт видобувних галузей. Це підвищення курсу національної валюти під впливом збільшення чистого експорту якого-небудь одного товару (або групи товарів), яке перешкоджає реалізації інших експортних товарів і веде до падіння конкурентоспроможності продукції місцевого виробництва по відношенню до імпорту.

«Прокляття природних ресурсів» - явище в економіці, пов'язане з тим, що країни, що володіють значними природними ресурсами, є, як часто вважається, менш економічно розвиненими, ніж країни з невеликими їх запасами або з запасами, які відсутні зовсім.

На нашу думку, «голландська хвороба» і «прокляття природних ресурсів» - пересічні поняття, в основі яких лежить багатство природних ресурсів (в першому випадку - раптово виявлених, а в другому - як даність, вихідна передумова) і схожість їх наслідків впливу на економічний ріст і розвиток: боротьба за ренту, закріплення інвестиційно-сировинної спрямованості економіки, деградація освіти і людського капіталу, провали в політиці і корупція (табл. 1.). Хоча іноді «голландська хвороба» може бути більш широким поняттям, ніж «прокляття природних ресурсів», так як джерелом отриманих країною грошових коштів може бути не тільки збільшення видобутку або зміна кон'юнктури ринку природних ресурсів, а й іноземні кредити або іноземна допомога.

Таблиця 1. Фактори «ресурсного прокляття» та їх наслідки

Фактори «ресурсного прокляття»	Причини виникнення	Наслідки
Боротьба за ренту: загострення боротьби за ресурси між різними економічними, політичними і кримінальними угрупованнями	<ul style="list-style-type: none"> • Недосконалість ринку • Нечітке визначення прав власності та їх поганий захист • Слабкість інститутів і держави 	<ul style="list-style-type: none"> • Громадянські війни • Зниження обсягів торгівлі та ступеня відкритості економіки → Зниження імпорту → Подорожчання нац. валюти → Структурні дисбаланси
Соціальний капітал і його витіснення: групи впливу зацікавлені в збереженні інституціональних недоліків	Корупція, бюрократія, слабка юридична і судова системи	Зростання нерівності всередині країни знижує якість соціального капіталу, що має негативний вплив на темпи економічного зростання
Деградація освіти і людського капіталу	<ul style="list-style-type: none"> • Видобувні галузі - не наукомісткі і не вимагають висококваліфікованої робочої сили • Робоча сила у видобувних галузях глибоко спеціалізована і не може використовуватися в інших галузях 	<ul style="list-style-type: none"> • Низькі стимули до інвестицій в людський капітал • Видобувні галузі не зацікавлені в наукових дослідженнях • Обмеження на вільний перетік ресурсів з сектора в сектор і зниження ефективності їх розподілу
Провали в політиці	«Неакуратність» в проведенні економічної політики	Уповільнення економічного зростання

На нашу думку, саме сировинна спеціалізація національної економіки дає імпульси наростання симптомів «голландської хвороби», що в перспективі може стати головним стримуючим фактором економічного зростання в Україні. Наслідки «голландської хвороби» для національної економіки проілюстровані на рис.1.

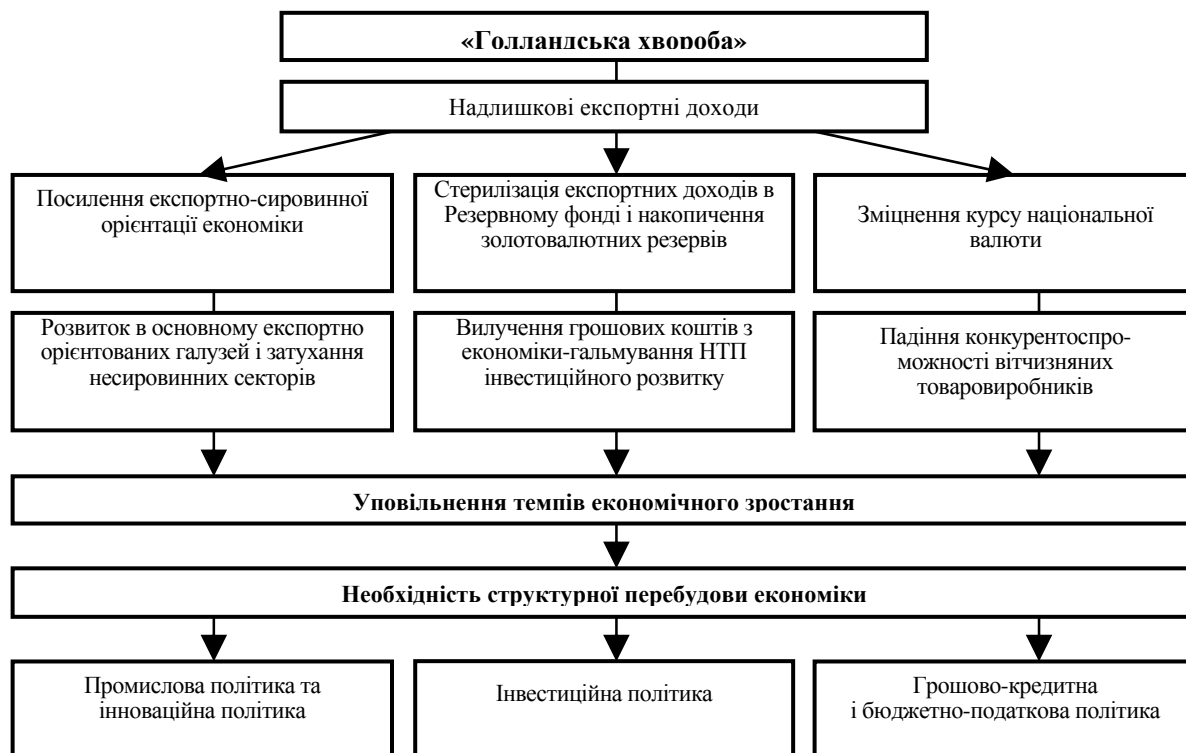

Рис.1. «Голландська хвороба» та її вплив на економічне зростання

В економічній науці доведено, що багатство природних ресурсів може виявитися не національною перевагою, а фактором, що уповільнює економічне зростання. Прояв в Україні «ресурсного прокляття» полягає в наступному:

1) Слабкість інститутів. Основу аналізу інституційного середовища складають бази даних WB WGI, чії оцінки базуються на тому, що країни, які досягли душевого ВВП в 18000 дол. за ПКС, в середньому мають більш високу якість інститутів. Для аналізу ситуації в Україні можуть бути такі оцінки: по ефективності органів державного управління (-0,43); за показником якості регулюючих інститутів (-0,45); за показником якості правових інститутів (-0,91); за показником ефективності антикорупційного контролю (-0,76).

2) Високий рівень корупції. У 2008 році Transparency International помістила Україну на 147-у позицію за рівнем корупції із 180 разом з Бангладеш, Кенією та Сирією.

3) Деградація людського капіталу та освіти. У процесі переходу до ринку в структурі вітчизняної промисловості намітилися виразні регресивні зрушення, напрям яких зберігся і в період економічного зростання. При збільшенні питомої ваги зайнятих у сировинних галузях скорочувалася частка галузей, де, в першу чергу, матеріалізується НТП, а саме машинобудування та легкої промисловості. Зайнятість у галузях нематеріального виробництва, що забезпечують якість економічного зростання (пов'язаних з генеруванням нових знань і розповсюдженням інформації, з накопиченням людського капіталу), стійко скорочувалася. За зовні позитивними зрушеннями секторальної структури економіки стоять процеси, пов'язані з примітивізацією зайнятості. Остання проявляється в деіндустріалізації аграрної та промислової праці, збільшенні обсягів торгівлі та надання простих послуг населенню.

4) Провали в економічній політиці. У національній економіці «прокляття природних ресурсів» проявляється в гальмуванні процесу структурної перебудови економіки та неможливості ефективного розподілу коштів на ці цілі.

«Голландська хвороба» і «прокляття природних ресурсів» - об'єктивні феномени економічного розвитку країн, які володіють значними ресурсами сировини. Для подолання цих хвороб необхідні ефективні інститути та відповідна структурна політика. Необхідність проведення структурної політики пояснюється вузькою міжнародною спеціалізацією української економіки та накопиченими структурними дисбалансами, які відтворюють низьку конкурентоспроможність не окремих компаній або навіть галузей, а обширних секторів економіки. [1]

Необхідність розробки і реалізації ефективної державної економічної політики може стати основою для ліквідації структурних дисбалансів в українській економіці і виходу на траєкторію стійкого довгострокового економічного зростання. Відсутність єдиної теоретичної бази веде до різноманітності тлумачень терміну «структурна політика» від визначення структурної (промислової) політики через реалізацію інтересів держави у сфері промислового виробництва (що фактично розмиває її кордони до меж соціально-економічної політики), до відома промислової політики до вибіркової підтримки галузей народного господарства. Основним недоліком більшості існуючих визначень є відсутність системності - структурна політика не може бути спрямована тільки на вирішення проблем окремих галузей. Вона повинна вести до підвищення ефективності економіки через оптимізацію розподілу ресурсів і дозволяти швидко і адекватно реагувати на зовнішні шоки, будучи, таким чином, основою сталого економічного зростання.

На нашу думку, структурну політику необхідно розглядати як стратегію розвитку та підвищення ефективності промислового виробництва, спрямовану на створення сприятливих умов для пріоритетних видів

**ФАКТОРИ УПОВІЛЬНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ: «ГОЛЛАНДСЬКА ХВОРОБА»,
«ПРОКЛЯТТЯ РЕСУРСІВ» ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

економічної діяльності, збільшення конкурентоспроможності вітчизняних галузей, секторів, підприємств та продукції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках, що забезпечує стійке економічне зростання в довгостроковій перспективі. Ми вважаємо, що досягнення стійкого зростання національної економіки можливе при ефективному використанні основних інструментів державної структурної політики, до яких відносяться інвестиційно-інноваційні та грошово-кредитні інструменти.

Країна гостро потребує продуманої, науково обґрунтованої інвестиційної політики. Без активної допомоги держави, без створення спеціалізованого кредитно-банківського інвестиційного механізму неможливо буде мобілізувати довгострокові заощадження і використовувати їх на інвестиції в реальний сектор. Найважливішим елементом такого механізму могли б з'явитися банки реконструкції та розвитку (БРР), основні функції і завдання яких можуть бути представлені таким чином: механізм мобілізації довгострокових ресурсів; механізм довгострокового інвестування в основні фонди реального сектору; система інституційних привілеїв. Великі інвестиційні банки повинні стати інвестиційними інститутами з великою часткою державного капіталу, що мають державні гарантії, що мобілізують і розміщують внутрішні джерела інвестицій і, разом з тим, мають вихід безпосередньо або через іноземні банки-партнери на світовий грошовий ринок. [3]

Орієнтуючись на прискорення темпів економічного зростання, сучасна держава повинна реалізовувати і науково-технічну політику, напрями якої можуть бути представлені таким чином: визначення пріоритетів державної підтримки та консолідація коштів державного бюджету на ці напрямки; приватнодержавне партнерство в розробці та освоєнні передових технологій; механізми наскрізної підтримки інноваційних проєктів на стадіях інноваційного циклу «генерація знань - розробка технологій - комерціалізація технологій»; реалізація комплексних проєктів із залученням до досліджень молодих учених; організаційна система прийняття рішень, забезпечуюча узгодження інтересів держави, приватного бізнесу та науки в рамках реалізації пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій і техніки.

В даний час пригнічує інвестиційний та інноваційний потенціал збиткова «інвестиційна спрямованість» бюджетної та грошово-кредитної політики, які повинні подолати експортосировинну залежність. Монетарний курс (адміністративне регулювання кількості грошової маси шляхом щорічного планування приростів грошової бази для стримування інфляції) обертається заморожуванням половини фонду накопичення, недомонетизацією економіки, прив'язкою економіки до зарубіжних кредитних ресурсів, блокуванням розвитку власної кредитно-фінансової системи і гальмуванням економічного зростання. Для цього необхідно вирішити давно назрілі проблеми: недофінансування реального сектору економіки, неефективне використання коштів бюджету та проблему використання рентного доходу на цілі структурної політики. [4]

Політика, яка максимально використовує вигідні для країни умови торгівлі, повинна бути орієнтована на ефективне застосування надлишкових валютних резервів. При цьому, щоб уникнути загрози додаткового інфляційного тиску, необхідно дотримуватися таких умов: валюта не може конвертуватися в гривню для застосування на українській території; використання надлишкових валютних резервів не повинне впливати на рівень валютного курсу гривні. На наш погляд, напрямки використання валютних резервів можуть бути представлені таким чином: централізований імпорт, імпорт обладнання та технологій господарюючими суб'єктами, розміщення частини надлишкових резервів на депозитах великих державних банків.

Пропоновані напрямки використання надлишкових валютних резервів спричинять за собою інші позитивні наслідки: поява фінансового інституту розвитку як великого сегмента довгострокового кредитування; зниження процентних ставок за кредитами і встановлення їх на міжнародному рівні (3-4%) і стимулювання внутрішніх джерел кредитування; додаткові можливості в політичній сфері (український попит на сучасне обладнання та технології міг би стати основою для досягнення угод із зарубіжними партнерами). [5]

Висновок. На наш погляд, фінансові кошти повинні також використовуватися на цілі модернізації економіки: на стратегічні напрямки розвитку, на інвестиційні цілі, на розвиток інфраструктури, на подолання демографічної кризи. На нашу думку, необхідно кардинально змінити ситуацію за допомогою інструментів бюджетно-податкової політики. Перенесення податкового тягаря на сировинний сектор сприятиме подоланню «ресурсного прокляття». Посилення рентного чинника в оподаткуванні буде сприяти усуненню диспропорцій економічного розвитку регіонів, оскільки значна частина ренти може по праву перерозподілятися між регіонами країни незалежно від наявності чи відсутності мінерально-сировинних ресурсів.

Джерела та література

1. Соціально-економічна географія України : Навч. посібник / За ред. проф. Шабля О. І. Вид. друге , перероб . і доп . – Львів : Світ , 2000 . – 680 с., іл.
2. Тараканов М.Л. Перспективні напрями формування регіональних виробничо – логістичних комплексів/ М.Л. Тараканов //Економіка харчової промисловості. – 2009. – №1. – С. 37-42.
3. Украинские Карпаты. Экономика: Научное издание / М.И.Долишний, С.Н.Злупко, С.М. Писаренко и др. Отв.ред. М.И.Долишний; АН УССР, Львов, отд-ние Ин-та экономики. – К.: Наукова думка, 1988. с.17.
4. Яковенко И. Теоретические основания цивилизационного анализа России / И. Яковенко // В поисках теории Российской цивилизации: памяти А.С. Ахиезера. – М.: Новый Хронограф, 2009. – С. 224-260.
5. European Union - EEAS (European External Action Service) | Support to Sustainable Regional Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/projects/list_of_projects/144760_en.htm.